בחוקותי *

א. אין פסוק „והשבתי חי׳ רעה מן הארץ״ [1], ברענגט דער תורת כהנים אַ פלוגתא צווישן ר׳ יהודה און ר׳ שמעון: „ר״י אומר מעבירים מן העולם. ר״ש אומר משביתן שלא יזוקו״.

דערנאָך ברענגט דער תו״כ אַ ראי׳ צו דעת ר״ש: „וכן הוא אומר [2] מזמור שיר ליום השבת — למשבית מזיקין מן העולם, משביתן שלא יזיקו. וכן הוא אומר [3] וגר זאב עם כבש . . ונער קטן נוהג בם . . ושעשע יונק על חור פתן . . מלמד שתנוק מישראל עתיד להושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפעוני כו׳״.

איז אין דעם ניט מובן:

א) וואָס איז די ראי׳ פון פסוק „מזמור שיר ליום השבת״ אַז „משבית מזיקין״ (וואָס וועט זיין לעתיד) מיינט „שלא יזיקו״? דער וואָרט „השבת״ איז דאָך פון לשון „שביתה״ פונקט ווי דער וואָרט „והשבתי״. איז וואָס איז „ליום השבת״ מער הוכחה אַז עס מיינט „שלא יזיקו״ ווי „והשבתי חי׳ רעה״: כשם ווי „והשבתי״ טייטשט ר״י אַז דאָס מיינט „מעבירים מן העולם״, קען ער דאָך אַזוי אויך לערנען אין פסוק „ליום השבת״?

ב) לאידך גיסא: אין פסוק „וגר זאב עם כבש וגו׳״ איז דאָך מפורש אַז אויך לעתיד וועלן זיין די אַלע חיות המזיקות — זאב, דוב, ארי׳ און נחש; עס איז מער ניט וואָס „לא ירעו ולא ישחיתו״ [4]. היינט ווי קען גאָר ר״י לערנען „מעבירים מן העולם״ [5]?

---

*) סיום מס׳ תמיד (ס״ה ואילך).

1) פרשתנו כו, ו.

2) תהלים צב, א.

3) ישעי׳ יא, ו־ח.

4) שם, ט.

5) ואין לתרץ (כב„דרך הקודש״ לתו״כ כאן) שר״י ס״ל שהכתובים שבישעי׳ שם נאמרו בדרך משל על אוה״ע (כדעת הרמב״ם הל׳ מלכים רפי״ב) — שהרי הכתוב והשבתי חי׳ רעה (לדעת ר״י) הוא „ביטול דבר ממנהגו של עולם״ • יותר מ„וגר זאב עם כבש״, ולדעת הרמב״ם שס״ל שבימות המשיח לא יבטל דבר ממנהגו של עולם והכתובים שבישעי׳ שם — משל הם, הרי גם הכתוב והשבתי חי׳ רעה עכצ״ל שמשל הוא (ובמכש״כ מהכתוב וגר זאב עם כבש), וכמ״ש בנו״כ להרמב״ם שם. וממ״ש בתו״כ כאן (גם לדעת ר״י) ש„והשבתי חי׳ רעה״ היא כפשוטו ••, הרי במכ״ש שס״ל שגם הכתובים שבישעי׳ שם הם כפשוטן.

---

*) ברמב״ן כאן: „שלא יבואו חיות רעות בארצכם, כי בהיות השבע וברבות הטובה ובהיות הערים מלאות אדם לא תבואנה חיות בישוב״. ולפ״ז, „והשבתי חי׳ רעה״ אינו ביטול מנהגו של עולם.

(ועפ״ז יובן גם מ״ש הרמב״ם שם „וזה שנאמר בישעי׳ וגר זאב עם כבש כו׳״ — דלכאורה, למה לא הקשה ממה שנאמר בתורה „והשבתי חי׳ רעה״ — כי פסוק זה, אפשר לפרשו כהרמב״ן, ואין צורך לדחוק שנאמר בדרך משל).

אבל מפשטות לשון התו״כ „מעבירים מן העולם״ (וכן בדעת ר״ש „למשבית מזיקין מן העולם״) — ובפרט שמשנה מל׳ הכתוב „הארץ״ — משמע שהחיות רעות יושבתו מכל העולם, וא״כ ה״ז „ביטול מנהגו של עולם״.

••) וי״ל, שהמקור לדעת הראב״ד שם ש„והשבתי חי׳ רעה מן הארץ״ הוא כפשוטו (ראה רדב״ז שם: „ואין זו השגה, כמו ששאר הכתובים משל גם זה משל״), הוא מדרשת התו״כ כאן. וראה לקו״ש חכ״ז ע׳ 193.

ב. דער טעם פון ר"י וואס ער לערנט אַז „והשבתי חי' רעה" מיינט „מעבירם מן העולם", איז מבאר דער ראַגאַטשאָווער [6], אַז ר"י גייט לשיטתי' אין דעם דין פון ביעור חמץ:

אין דעם אופן ווי מען דאַרף חמץ מבער זיין, איז פאַראַן אַ מחלוקת פון ר"י מיט די חכמים [7]: „ר"י אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים אף מפרר ווורה לרוח או מטיל לים".

אין וואס באַשטייט זייער פלוגתא? בשעת מען וואַרפט אַריין דעם חמץ אין ים (און אַפילו ווען מען איז אים „זורה לרוח", ווערט בטל בלויז דער חיבור פון זיינע חלקים וכו' אָבער עס) בלייבט די מציאות החמץ כמו שהי'. און ויבאַלד אַז ביי חמץ שטייט [8] „תשביתו שאור מבתיכם", האַלט ר' יהודה אַז דורך צעברעקלען דעם חמץ און אים פאַרשפרייטן אין ווינט אָדער דורך אַריינוואַרפן אים אין ים איז מען ניט מקיים די מצוה „תשביתו". ווייל לויט ר"י איז דער פירוש פון „שביתה" — ביטול המציאות. און דעריבער האַלט ער „אין ביעור חמץ אלא שריפה" — ווייל דוקא דורך פאַרברענען דעם חמץ ווערט נתבטל זיין מציאות (והגם אַז אויך נאַכן פאַרברענען בלייבט דערפון איבער אפר — איז אָבער אפר אַ נייע מציאות [*8]. די פריערדיקע מציאות איז ניטאָ).

די חכמים (ובכללם ר"ש) האַלטן אָבער, אַז אויך דער ביטול הצורה והאיכות — אין בריטן זין פון צורה ואיכות, כולל אויך די אפשריות פון אכילה (והנאה בכלל), דער גדר פון „יראה לך" [9] וכיו"ב — ווערט אָנגענומען „שביתה", און דערפאַר לאַלטן זיי אַז אויך דורך „מפרר וזורה לרוח או מטיל לים" איז מען מקיים מצות „תשביתו" *[9].

און דאָס, זאָגט דער ראַגאַטשאָווער, איז אויך דער טעם הפלוגתא פון ר"י ור"ש אין דעם פירוש פון „והשבתי חי' רעה מן הארץ": בעת אַ חי' רעה הערט אויף צו מזיק זיין, ווערט נתבטל בלויז איר צורה, אָבער איר מציאות פאַרבלייבט ווי פריער.

[אַפילו אויב די טבע אין אַ חי' רעה צו מזיק זיין וואָלט געווען אין איר גלייך מתחילת הבריאה, וואָלט אויך געווען פאַרשטאַנדיק וואס דער ביטול פון דער דאָזיקער טבע הייסט בלויז ביטול הצורה [10]; אעכו"כ, אז

---

6) נעתק ב„צפנת פענח" עה"ת — עה"פ.

7) פסחים כפ"ב.

8) בא יב, טו.

*8) ראה תוד"ה אין (פסחים כט, סע"א). חידושי הרשב"א לקידושין (נו, ב). ועיין אגה"ק סט"ו.

9) ראה ירוש' פסחים (פ"ב ה"א בסופה): חשביתו כו' בל יראה (אלא ששם הוא אליבא דר"י — השבתת יראה לגמרי).

*9) וזהו גם ביאור פלוגתת ר"י ור"ש בענין חמץ שעבר עליו הפסח (פסחים כח, סע"א ואילך), כי לאחרי שעבר עליו הפסח נתבטל ממנו התואר, אבל נשאר עצם החמץ (צפע"נ קונט' השלמה ע' 65).

10) להעיר משהיוה"א רפ"ב: „אף שה־טבע זה במים ג"כ נברא ומחודש יש מאין". שכוונתו (בפשטות *) ב„הטבע הזה", היא למ"ש לפנ"ז שם „ונגרים במורד כדרכם וטבעם". ועל טבע זה הוא אומר, שהוא „נברא ומחודש יש מאין" — היינו בריאה נוספת על בריאת המים עצמם (שלכן, מצד עצם מהות המים אינו מושלל שיהיו נצבים כחומה — מכיון שהטבע מה שהם נגרים (היפך נצבים כחומה) הוא דבר נוסף עליהם — ובמילא, הפלא שבקי"ס אינו כהפלא שבהבריאה יש מאין). ולהעיר מד"ה נתת

*) וב„פלח הרמון" (להרר"ה מפאריטש) וירא (נב, ג) — מפרש באו"א.

בששת ימי בראשית האבן די חיות ניט מזיק געווען, און די טבע להזיק איז אין זיי צוגעקומען ערשט לאחרי חטא עץ הדעת [11] — איז דאך אוודאי פארשטאנדיק אז אט־די טבע איז בלויז א צורה חיצונית, און דורכן ביטול פון דער דאזיקער טבע וועט ניט נתבטל די מציאות פון דער חי').

איז ר' יהודה, וואס ער לערנט אז „שביתה" מיינט דער ביטול פון דער מציאות, מוז האלטן אז „והשבתי חי' רעה גו'" מיינט „מעבירם מן ה־עולם". אבער ר"ש, וואס לדעתו קען אויך דער ביטול הצורה הייסן „שבי־תה", לערנט ער „משביתן שלא יזיקו", ווארום אויך דאס הייסט „והשבתי".

ג. דעם לשון שביתה געפינט מען אויך ביי שבת — „וביום השביעי תש־בות" [12]. זעט מען טאקע, אז אויך בנוגע איסור מלאכה בשבת (וואס איז פאר־בונדן אויך מיט „וביום השביעי תש־בות") [13] איז דא א פלוגתא פון ר"י ור"ש, אין צוויי ענינים:

א) בנוגע צו „מלאכה שאינה צריכה לגופה" [ד. ה. וועו איינער טוט א מלא־כה בכוונה, אבער זיין טעם אויף דעם איז צוליב אן אנדער זאך. ווי צום ביישפיל, „המכבה את הגר מפני שהוא מתירא מן הנכרים וכו'" אדער „מפני החולה שיישן", וואס זיין טעם ביים כיבוי איז ניט אין דעם גר גופא, ווייל צריך לפחם, נאר צוליב אן אנ־דער זאך [14]), האלט ר"י אז ער איז חייב און ר"ש האלט אז ער איז פטור [15].

ב) בנוגע צו „דבר שאינו מתכוון" [דאס הייסט, א מלאכה אן כוונה. ווי למשל וועו איינער גיסט ארויין קאלטע וואסער אין א הייסער כלי מתכות צוליב אנווארעמען די וואסער, איז כאטש אז דורך דעם איז ער מחזק די כלי, וואס דאס איז „גמר מלאכת הצורפין", איז ער אבער כלל ניט מכוון צו דער מלאכה], האלט ר"י אז דאס איז אסור און ר"ש האלט אז ס'איז מותר [16].

דער ביאור אין זייערע פלוגתות: ביי שבת איז „מלאכת מחשבת אסרה תורה" [17], און בשעת עס פעלט די מחשבה [לא מיבעי ביי „דבר שאינו מתכוון" וואס דאן האט ער כלל ניט בכוונה צו טאן די מלאכה, נאר אפילו ביי „מלאכה שאינה צריכה לגופה", וויבאלד אז זיין טעם ומחשבה איז צוליב א צווייטער זאך, הייסט עס דאך אז לגבי דער מלאכה פעלט מחשבה], איז נתבטל געווארן צורת המלאכה.

און היות אז ביי שבת שטייט „וב־יום השביעי תשבות", אז עס דארף זיין שביתה פון מלאכה, איז ר"י, וואס לערנט אז שביתה איז דוקא וועו די גאנצע מציאות וועלט בטל, האלט ער אז אויך וועו מען טוט א מלאכה שאינה צריכה לגופה און אפילו א דבר שאינו מתכוון — איז מען ניט מקיים דעם „תשבות", וויל דער עצם המלאכה איז פארא אויך בעת עס פעלט די כוונה; אבער ר"ש, וואס

לויראיך תרצ"ג (נדפס בסה"מ תשי"א) פ"ב ואילך.

11) רמב"ן עה"ת (עה"פ והשבתי חי רעה גו').

12) משפטים כג, יב. תשא לד, כא.

13) רמב"ם פ"ו מהל' שבת. סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קנה.

14) ראה שבת ל, רע"א. לא, ב.

15) שם עג, ב. וש"נ.

16) שם מא, ריש ע"ב. וש"נ.

17) ביצה יג, ב (וש"נ). חגיגה יו"ד, ריש ע"ב (לענין מלאכה שאצל"ג. עי"ש).

האלט אַז אויך ביטול הצורה ווערט אַנגערופן שביתה, האָלט ער [18] אַז אויך מלאכה שאינה צריכה לגופה און דבר שאינו מתכוון — וויבאַלד אַז ס'איז דערביי ניטאָ די צורת המלאכה, גייט עס שוין אַריין אין כלל פון "תשבות" [19].

18) ומה שס"ל לר"ש שדבר שאינו מתכוון מותר גם בכל איסורי התורה, היינו לפי "דשבת בנין אב * לכל התורה" (ריטב"א יומא לד, ב).

ומה ש"בנין אב" זה הוא רק בנוגע לדשא"מ ולא בנוגע למלאכה שא"צ לגופה (ראה תוס' זבחים (צב, א) ובהערה שלאח"ז) — י"ל: בדבר שאינו מתכוון כלל, מסתבר שהפטור (שנאמר גבי שבת) הוא (לא רק לפי שגם כשעושה מלאכה בלא כוונה "שובת" הוא, אלא גם) לפי שאינו שייך חיוב על דבר שאינו מתכוון (אלא שבאם לא היינו מוצאים פטור בדשא"מ בשום מקום, א"א לחדש סברא זו. אבל לאחרי דידעינן דפטור בשבת, מסתבר שכ"ה גם בכל האיסורים). משא"כ מלאכה שאצל"ג, מכיון שהוא עושה בכוונה ורק שאינה צריכה לגופה, מסתבר שפטור זה נאמר רק גבי שבת — לפי שנאמר בו "תשבות" — ולא בשאר איסורים.

19) ע"פ מ"ש בפנים, יש לומר בתירוץ קושיית התוס' (שבת מב, א ד"ה אפילו. זבחים שם — ד"ה אבל) שהקשו "היכי ס"ד דדבר שאינו מתכוון שוה לאינה צריכה לגופה, דמה ענין זה לזה" — כי מכיון שפלוגתת ר"ש ור"י בשני הדינים (משא"ל ודשא"מ)

*) בפני יהושע שבת (מב, רע"א) מפרש (לדעת המקשן בשבת שם): "דהא דסבר ר"ש בכל התורה דשא"מ מותר, היינו משום דילף לה מק"ו משבת דחמירא". ואינו מובן, דלפ"ז הו"ל למילף בק"ו משבת גם לענין משאצל"ג. ובפרט, שב' הענינים (משאצל"ג ודשא"מ) ילפינן מ"מלאכת מחשבת" (כמו שהאריך בפנ"י שם). ומאי שנא? ולכן נלפענ"ד, שא"א ללמוד מק"ו משבת — כי שאני שבת, שהגדר דאיסור מלאכה בו הוא "תשבות". אלא שמ"מ "שבת בנין אב (ולא ק"ו) לכל התורה" לענין דשא"מ, כדלקמן בפנים ההערה.

ד. וויבאַלד אַז דער פּירוש פון "שביתה" (לדעת ר"י) איז — דער ביטול פון דעם עצם המציאות, קומט דאָך אויס אַז אין פסוק "והשבתי חי' רעה מן הארץ" שטייט בפירוש אַז לעתיד לבוא וועט נתבטל ווערן די מציאות פון חיות רעות. און דעריבער קען ער ניט לערנען "משביתן שלא יזיקו" (טראָץ דעם

הוא מטעם שחלוקים הם בפירוש "תשבות", הרי ב' דינים אלו שייכים זה לזה *.

ואף שדינו דשמואל בזבחים שם הוא בדשא"מ לענין לא תכבה (ולא בשבת) — הרי מה שדשא"מ מותר בכל התורה הוא לפי דילפינן משבת (כבהערה שלפנ"ז), וא"כ מוכרח שס"ל שגם ביטול ה"תואר" נק' "תשבות", ולכן גם משאצל"ג (לענין שבת) פטור.

ומה שלפי מסקנת הש"ס "בדבר שאינו מתכוון סבר לה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר"י" — אף שב' הפלוגתות דר"י ור"ש תלויים הם בפי' "תשבות" — י"ל בב' אופנים: א) שהפטור בדשא"מ הוא (לא מטעם "תשבות" כ"א) מקרא אחרינא בבפנ"י שבת (מב, רע"א). או לפי שאינו שייך חיוב באינו מתכוון וא"צ ע"ז לקרא כלל (ודלא כבהערה הקודמת). ב) שפי' "תשבות" אליבא דשמואל הוא ביטול התואר. אלא שס"ל שבמלאכה שאצל"ג, מכיון שהוא מכוון (אף שכוונתו היא למלאכה אחרת), יש בה גם צורת מלאכה.

*) עד"ז מתרץ בפנ"י שם, שהשיכות דב' הדינים (משאצל"ג ודשא"מ) הוא לפי ששניהם ילפינן (לדעת המקשן) מ"מלאכת מחשבת". ומה שס"ל לר"ש שדשא"מ מותר גם בכל איסורי התורה הוא "משום דיליף לה בק"ו משבת דחמירא". אבל תירוצו אינו מספיק. כי מכיון שהפטור דמשאצל"ג הוא רק בשבת ולא בשאר איסורים, מוכח לכאו', שהא דדשא"מ מותר בשאר איסורים הוא (לא לפי שיליף לה משבת, כ"א) מקרא אחרינא, ולא ממלאכת מחשבת. וא"כ, אין מקשה (בזבחים שם) אהא דס"ל לשמואל שדשא"מ מותר ב"לא תכבה" מהא דס"ל שמשאצל"ג פטור בשבת. ועכצ"ל כבפנים ההערה. ועצ"ע בכ"ז.

וואָס עס שטייט „וגר זאב עם כבש גו׳") און מוז לערנען „מעבירם מן העולם".

און דאָס וואָס אין פסוק שטייט פאַרט בפירוש „וגר זאב עם כבש גו׳" — אַז עס וועלן יע זיין חיות רעות לע״ל (נאָר זיי וועלן ניט מויק זיין), מוז מען לערנען (לדעת ר״י) אַז די צווייַ פסוקים ריידן וועגן צוויי באַזונדערע זמנים: פריער וועט זיין „וגר זאב עם כבש גו׳", און דערנאָך וועט זיין אַ העכערער עילוי, אַז עס וועט נתבטל ווערן די מציאות החיות רעות לגמרי — מעבירם מן העולם*[19].

ה. ע״פ הנ״ל וועט מען אויך פאַרשטיין די ראַי׳ וואָס דער תו״כ ברענגט צו דעת ר״ש פון פסוק מזמור שיר ליום השבת:

אין סוף מס׳ תמיד רעכנט ער אויס „השיר שהיו הלוים אומרים במקדש" אין יעדער טאָג פון די ימי השבוע: „ביום הראשון היו אומרים לה׳ הארץ ומלואה תבל וישבי בה. בשני היו אומרים גדול ה׳ ומהולל מאד וכו׳ בשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת". און ער איז מפרש „מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה[20] לחיי העולמים".

אַזוי שטייט אין דער משנה. אָבער אין ברייתא[21] איז דאָ אַ פלוגתא וועגן דעם: „ר׳ יהודה אומר משום ר׳ עקיבא . . בשביעי היו אומרים מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת. אמר ר׳ נחמי׳ מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו" (טייטשט רש״י „שכל ששת ימים נאמרין הפרקים הללו על שם שעבר ושל שבת על שם להבא"), און דערפאַר לערנט ר״נ „בשביעי על שם ששבת", אַז אויך ביום השבת האָט מען געזאָגט על שם שעבר — ווייל דער פירוש פון „מזמור שיר ליום השבת" איז (ניט „ליום שכולו שבת" וואָס וועט זיין לע״ל, נאָר) על שם ששבת, וואָס דער אויבערשטער האָט שובת געווען בשבת בראשית.

דערנאָך זאָגט די גמרא „וקמיפלגי בדרב קטינא, דאמר רב קטינא שית אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב*[21] . . אביי אמר תרי חרוב" — אַז די מחלוקת פון (ר״י משום) ר״ע און ר״נ איז תלוי אין דער פלוגתא פון רב קטינא מיט אביי: לויט דעת רב קטינא, אַז לע״ל וועט זיין „חד חרוב", קען מען לערנען אַז „מזמור שיר ליום השבת" מיינט „ליום שכולו שבת". משא״כ לדעת אביי, אַז עס וועט זיין „תרי חרוב", קען מען ניט זאָגן אַז „מזמור שיר ליום השבת" גייט אויף לע״ל, וואָרום „ליום השבת" איז דאָך אַ לשון יחיד און לע״ל וועט זיין „תרי חרוב". ולפ״ז דאַרף מען זאָגן אַז „ליום השבת" מיינט — „על שם ששבת".

איז דאָ ניט מובן: ר״נ אַליין זאָגט דאָך בפירוש אַז זיין טעם מצד וואָס ער איז חולק אויף (ר״י משום) ר״ע איז וויייל „מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו". היינט ווי זאָגט די גמרא אַן אַנדער טעם?

---

*19) להעיר ממאמרי אדה״ז תקס״ז ע׳ נז. מאמרי אדהאמ״צ במדבר ח״א ע׳ קסד.

20) אבל להרע״ב, תוי״ט ועוד הגירסא: מנוחה (בלא וא״ו). וראה להלן שוה״ג הא׳ להערה 30.

21) ר״ה לא, א.

*21) בענין „חרוב" ופרטיו — ראה תו״ח בראשית בתחלתו. אוה״ת בראשית (ל, סע״ב). אוה״ת ויקרא (ע׳ רחץ). קרוב לסופו). רשימות הצ״צ עה״פ (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת (ב„יהל אור" וב„הוספה" לשם (בהרצאת תשד״מ — ע׳ תרלב. ע׳ תשכ ואילך). ד״ה שה״ש (הראשון) תרכ״ז.

די קשיא איז נאָך גרעסער: פון דברי ר"נ „מה ראו חכמים לחלק" איז דאָך לכאורה מובן, אַז אַפילו אויב מען זאָל אַננעמען ווי רב קטינא, אַז עס ווערט זיין „חד חרוב", דאַרף ער אויך זאָגן „על שם ששבת". היינט ווי זאָגט די גמרא „וקמיפלגי בדרב קטינא כו'", אַז דער טעם פון ר"נ איז ווייל ער האַלט ווי אביי, אַבער ווען ער וואָלט געהאַלטן ווי רב קטינא — וואָלט ער יע מודה געווען לדעת (ר"י משום) ר"ע אין פֵּירוש פון „ליום שכולו שבת"?

מוז מען זאָגן, אַז מיט „וקמיפלגי בדרב קטינא כו'" מיינט די גמרא (ניט צו זאָגן אַן אַנדער טעם אויף דער פלוגתא פון ר"ע און ר"נ, נאָר) צו מבאר זיין די סברות פון ר"ע און ר"נ וואָס שטייט אין דער בריתא: אַז דאָס וואָס ר"נ איז מכריח מצד דער קשיא „מה ראו חכמים לחלק כו'" אַז מזמור שיר ליום השבת מיינט ניט ליום שכולו שבת און (ר"י משום) ר"ע האַלט ניט פון דער קשיא, איז עס ווייל ר"ע האַלט חד חרוב און ר"נ האַלט תרי חרוב.

ו. ווערט מען עס פאַרשטיין בהקדים הידוע[22], אַז יעדער אלף שנה פון די „שית אלפי שני דהוה עלמא", איז אַ באַזונדער הנהגה. און הגם אַז די גמרא[23] טיילט די שית אלפי שני אין דריי סוגים — שני אלפים תהו, שני אלפים תורה און שני אלפים ימות המשיח — איז דאָס בכללות. אַבער בפרטיות, איז יעדער אלף שנה (אויך אין יעדער איינע פון די שני אלפים גופא — תהו, תורה און ימות המשיח[24]) אַנ־ דערש פון דעם צווייטן אלף שנה.

וואָס פון דעם איז מובן אויך בנוגע צו די „תרי חרוב" (לדעתי אביי), אַז כאָטש אין ביידע אלפים ווערט זיין „חרוב", איז אַבער דער אלף השביעי ניט גלייך צום אלף השמיני.

ועפ"ז יש לומר, אַז רב קטינא און אביי זיינען מחולק לויט די צווויי די־ עות פון ר"י ור"ש (אין תו"כ): לויט דעת ר"ש אַז דער פֵּירוש פון „והש־ בתי חי' רעה מן הארץ" איז „מש־ ביתן שלא יזיקו" — און דאָס איז די איינציקע שביתה וואָס ווערט זיין לע"ל (אַז שטענדיק[25] ווערט זיין די מציאות פון חיות רעות און זיי ווערן ניט מזיק זיין), איז מסתבר אַז עס ווערט זיין בלויז „חד חרוב"; משא"כ לדעת ר"י אַז עס זיינען דאָ צווויי תקופות כנ"ל — פריער ווערט זיין „וגר זאב עם כבש" (עס ווערן זיין חיות רעות, נאָר לא יזיקו) און דערנאָך „מע־ בירם מן העולם", האָט אַן אָרט צו זאָגן ואדרבא עס איז מסתבר[26] — אַז עס ווערט זיין תרי חרוב: אין ערשטן אלף ווערט זיין דער חרוב פון דער צורה, זיי ווערן זיין אַבער זיי ווערן ניט מזיק זיין, און אין צווייטן אלף „מעבירם מן העולם"[27].

22) רמב"ן ובחיי עה"ת — בראשית ב, ג. ועוד.
23) סנה' צז, סע"א.
24) ראה רמב"ן הנ"ל.

25) ואין לומר שגם ר"ש ס"ל שאח"כ „מעבירם מן העולם", ורק שסובר שפֵּירוש „והשבתי חי' רעה" הוא „משביתן שלא יזיקו" (ומדבר בפסוק זה בהזמן שלפני „מעבירם כו'") לפי דאזיל לשיטתי' בפֵּירוש „שביתה" (כנ"ל בפנים) — שהרי אדרבה: לדעת ר"ש העלי' ו„שבחו של מקום" הוא „בזמן שיש מזיקין ואין מזיקים" (כמפורש בתו"כ שם).

26) אבל אינו מוכרח. כי אפשר שב' הענינים יהיו באותו אלף שנה. וראה הערה הבאה והערה 30 ; 31.

27) להעיר מהידוע (שו"ת הרשב"א ח"א סי' ט', כי"ק ר"פ שמיני, ובארוכה —

ז. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס די קשיא „מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו" איז דוקא אויב מען וועט לערנען „תרי חרוב":

כאמור לעיל (סעיף ב'), איז קודם חטא עה"ד האָבן די חיות ניט מזיק געווען. וואָס פון דעם איז מובן, אַז אויך בשבת בראשית — כאָטש ס'איז שוין געווען לאחרי החטא, וויבאַלד אָבער אַז דער חטא האָט דאַן נאָך ניט געהאַט קיין ווירקונג בפועל אין וועלט — וכמרז"ל[28] „אע"פ שנתקללו המאורות מערב שבת אבל לא לקו עד מוצאי שבת", האָבן אויך די חיות דאַן נאָך ניט מזיק געווען.

ובמילא קומט אויס, אַז די שביתה „שלא יזיקו" לע"ל, ליום שכולו שבת, איז ניט קיין נייער ענין וואָס וועט זיך ערשט אויפטאָן לע"ל, וואָרום אויך בעבר, בשבת בראשית איז אַזוי געווען, כנ"ל. משא"כ די שביתה „מבירים מן העולם" — איז אַ נייער ענין לגמרי, וואָס דאָס וועט זיך ערשט אויפטאָן לעתיד.

ועפ"ז איז מובן וואָס די גמרא זאָגט „וקמיפלגי בדרב קטינא כו'":

לדעת רב קטינא אַז עס וועט זיין בלויז „חד חרוב", הייסט עס דאָך אַז „ליום השבת" מיינט „משביתן שלא יזיקו", קען מען דעריבער ניט פרעגן „מה ראו חכמים לחלק כו'" (וואָס דער שיר פון די ששת ימים איז „על שם שעבר" און פון שבת — „על שם להבא") — ווייל דער ענין „משביתן שלא יזיקו" וואָס וועט זיין לעתיד איז אויך געווען בעבר, בשבת בראשית[29];

משא"כ לדעת אביי אַז „תרי חרוב", הייסט עס דאָך אַז ער נעמט אַן כדעת ר"י „מבירים מן העולם", וועדט במילא אַ קשיא „מה ראו חכמים לחלק"*[29a]

ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד. ובכ"מ) שמספר „שבעה" הוא בכלל בחי' ההשתלשלות — שבעת ימי ההיקף, ומספר „שמונה" — למעלה מהשתלשלות.

ועפ"ז יומתק מה שב' ענינים אלו „משביתן שלא יזיקו" ו„מבירים מן העולם" יהיו בשני אלפים שונים — כי „משביתן שלא יזיקו" הוא בכלל הנהגת העולם (שהרי כן הי' גם בתחלת הבריאה), ולכן, יהי' זה באלף השביעי — סדר השתלשלות. משא"כ „מבירים מן העולם", שהוא למעלה מסדר הנהגת העולם — יהי' באלף השמיני.

28) ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו.

29) אלא שמ"מ יש מעלה ב„משביתן שלא יזיקו" שיהי' „ביום שכולו שבת" על השביתה שב„שבת בראשית" — לאחרי חטא עה"ד [שלכן ס"ל לר"י משום) ר"ע „ליום שכולו שבת" ולא „על שם ששבת"] — כי שביתת המזיקין בשבת בראשית היתה רק לפי שעה, משא"כ „והשבתי חי' רעה" דלע"ל הוא — שיתבטל הרע לגמרי ויתהפך לטוב.

ויתירה מזו: „משביתן שלא יזיקו" דלע"ל נעלה יותר גם מכמו שהיו בתחלת הבריאה קודם החטא. כי [נוסף לזה, שמכיון שלכתחילה לא הי' בהם אז הטבע שיזיקו, הרי אין חילוק בין זאב וכבש; אין בכלל חיות מזיקות בעולם, משא"כ לע"ל „וש (חיות) מזיקין ואין מזיקים", הנה] בתחלת הבריאה, מכיון שהי' מציאות הקליפות בעולם, שמצד זה הי' שייך ענין החטא (ראה ד"ה ואתם הדבקים תרפ"ו (תשי"א) פ"ה) — הרי במילא הי' איזה אפשריות ונתינת מקום שהחיות יוכלו להזיק — ע"י החטא. משא"כ לע"ל, כש„ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" — יזדככו בתכלית (ראה עד"ז ד"ה ואתם הדבקים שם, לענין מעלת הגופים שיהיו לע"ל על גופו של אדה"ר גם כמו שהי' קודם החטא).

*29) אבל אין להוכיח מזה שר"י משום ר"ע והתנא שבמשנה (סוף מס' תמיד) ס"ל כר"ש במכילתא — כי י"ל שס"ל כר"י „מבירים מן העולם" (וראה בהערה שלאח"ז), אלא שאינו חושש להקושיא „מה ראו חכמים לחלק" (כבשוה"ג הא' להערה הבאה).

— היות אַז דער ענין פון „מעבירם מן העולם" איז לגמרי אַ נייער ענין, וואָס איז פאַרבונדן בלויז מיט „להבא" און האָט קיין שייכות ניט מיט „(על שם ש)עבר" [30].

ח. ע"פ הנ"ל וועט אויך ווערן פאַר־שטאַנדיק וואָס דער תו"כ ברענגט אַ ראי' פון פסוק „מזמור שיר ליום השבת" צו דעת ר"ש אַז „משביתן שלא יזיקו":

ווי‌באַלד אַז פון פסוק „מזמור שיר ליום השבת" איז מוכח (לויטן פירוש אַז עס גייט אויף לע"ל) כדעת רב קטינא, אַז עס וועט זיין „חד חרוב" — און די פלוגתא פון רב קטינא ואביי איז דאָך תלוי, כנ"ל, אין דער פלוג־תא פון ר"י ור"ש — קומט דאָך במי־לא אויס, אַז פון דעם פסוק „מזמור שיר ליום השבת" (פון וועלכן ס'איז מוכח אַז דער „חרוב" וועט זיין אין אַיין אלף שנה), איז פון אים אויך מוכח אַז „משביתן שלא יזיקו" [31].

ט. שוין גערעדט פיל מאָל, אַז יע־דער סדרה האָט אַ שייכות צו דעם זמן אין וועלכן מען לייענט זי [32]. ועפ"ז מובן, אַז דער פסוק „והשבתי חי' רעה מן הארץ", וואָס שטייט אין פ' בחו־קותי וועלכע מען לייענט אַלע מאָל בימי הספירה (וקרוב לסיומם — חה"ש) האָט אַ שייכות צום ענין פון מ"ת [33]

---

30) ע"פ מ"ש בפנים, יתורץ מה שהוזקק ר"נ להסברא „מה ראו חכמים לחלק" — דלכאורה: למ"ד „תרי חרוב" מוכרח לומר לכאורה ש„ליום השבת" (ליום — לי' יחיד) לא קאי אלעתיד (וכדאיתא בסנה' שם: „תניא כותי' דרב קטינא.. ואומר מזמור שיר ליום השבת"). וא"כ, למה הוזקק ר"נ לסברא הנ"ל „מה ראו כו'" — כי גם לדעת ר"י שבתו"כ אפשר שב' הענינים („וגר זאב גו'" ו„מעבירם מן העולם") יהיו באותו אלף שנה. ולפ"ז, אפ"ל גם לדעת ר"י ש„מזמור שיר ליום השבת" קאי אלע"ל *. ולכן הוזקק ר"נ להסברא „מה ראו כו'", שמכיון שס"ל כר"י „מעבירם מן העולם" — גם אם נאמר שב' ההנהגות יהיו באותו אלף שנה **, מכיון ש„מעבירם כו'" הוא חידוש שלא הי' בשבת בראשית כבפנים — „מה ראו חכמים לחלק".

*) ועפ"ז מובן בפשטות, שאין סתירה מהא דר"י שבמס' ר"ה לר"י שבתו"כ שם (נוסף, על מה שי"ל, שבמס' ר"ה — ר"י משום דר"ע קאמר לה, ולי' לא ס"ל כן).

(ועפ"ז, הא דר"י משום דר"ע אינו חושש להקושיא „מה ראו חכמים לחלק" הוא גם לפי היסוד (ראה בשוה"נ שלאח"ז) של סברת אביי. (ולהעיר מפרש"י שם ד"ה וקמיפלגי: „ר"נ לית לי' דרב קטינא", ואינו כותב שר"י ור"נ קמיפלגי בדרב קטינא ואביי).

ולהעיר מב' הגירסאות שבמשנה סוף מס' תמיד: „שבת מנוחה", או „שבת ומנוחה" (בוא"ו): באם נאמר, שהתנא דמתניתין ס"ל כר"ש — בלא וא"ו, ובאם נאמר שס"ל כר"י — בוא"ו. וק"ל.

**) ומה שאמרו „וקמיפלגי בדרב קטינא כו'" — הכוונה הוא ליסוד הסברא דרב קטינא ואביי. וראה בהערה 27 ; 31.

31) ואף שגם לדעת ר"י אפשר לומר „חד חרוב" (כבהערה שלפנ"ז), מסתבר (להתנא שבתו"כ), שבאם יהיו ב' הנהגות, יהיו בב' אלפים. וע"ד כל השית אלפי שני דהוי עלמא — ואדרבא: השינוים דשית אלפי שני כולם בגדר הנהגת העולם ובכ"ז כאו"א ביום (של הקב"ה) בפ"ע, אעכו"כ השינוי דמשביתן מן העולם שצ"ל ביום בפ"ע (שהרי זה ש„לא יזיקו" — מנהגו של עולם הי', בשבת בראשית).

32) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (נעתק בלקו"ש חי"ה ע' 129 הערה 1).

33) דספה"ע — סיבתה התשוקה לקבלת התורה (אגדה בר"ן סוף פסחים. הובא לעיל ע' 125 הערה 51).

ונוסף על השייכות שבכל הסדרות שקוראין בימי הספירה למ"ת — שייכות מיוחדת דפ' בחוקותי למ"ת, שהרי „עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין קללות שבתו"כ קודם עצרת" (מגילה לא, ב), ובחוקותי — שם כל הסדרה — פי' תורה (תו"כ — הובא בפרש"י — עה"פ).

— וועז עס ווערן נשלם די ימי הספירה — „תספרו חמשים יום".

ווען מען עס פאַרשטיין ע"פ הי־דוש[34] אין דעם ענין פון חמץ (וואָס אויך ביי חמץ שטייט דאָך „תשביתו שאור מבתיכם"[8] — וואָס דאָס איז בדוגמת „והשבתי חי' רעה מן הארץ" — וכנ"ל), אַז בפסח איז חמץ אָסור, און בשבועות — איז ניט נאָר וואָס חמץ איז מותר, נאָר אדרבה, ביי די שתי הלחם וואָס מען איז מקריב שבו־עות דאַרף זיין דוקא „חמץ תאפינה".

איז ידוע אין דעם דער ביאור, אַז „חמץ" ווייזט אויף הגבהה והת־נשאות, וואָס דערפון קומען אַרויס כל המיני רע. און דערפאַר, איז בפסח — וועז מען האַלט ערשט ביי „יציאת מצרים", מוז מען „אָנט־לויפן" פון „חמץ", ביז אַז „לא יר־אה"[35] און „לא ימצא"[36]. משא"כ בשבועות וואָס קומט לאחרי העבודה פון ספירת העומר — וועז מען איז מברר אַלע זיבן מדות פון נפש הבה־מית, דאָן איז ניט נאָר וואָס דער חמץ איז קיין סתירה ניט צו עבודת ה', נאָר אדרבה: מען מאַכט נאָך פון אים אויף אַ מצוה. וע"ד: ויגבה לבו בדרכי ה'[37].

און וויבאַלד אַז לאחרי ספירת ה־עומר שטייט מען אין אַזאַ מצב וואָס מען קען מאַכן פון דעם חמץ אַ מצוה, במילא דאַרף מען פון אים מאַכן אַ מצוה. ווייל דער תכלית העילוי איז „אתהפכא חשוכא לנהורא", אַז דעם חשך גופא זאָל מען מהפך זיין צו אור. און דערפאַר איז בשבועות — דאַרף זיין „חמץ תאפינה".

און דאָס איז אויך די שייכות[38] פון די ימי הספירה צו „והשבתי חי' רעה מן הארץ" לדעת ר"ש (וואָס הלכה כמותו, כדלקמן סעיף יו"ד) „משביתן שלא יזיקו" — ווייל אין „משביתן שלא יזיקו" דריקט זיך אויס דער גודל העילוי פון „אתהפכא חשוכא לנהורא". און ווי ער זאָגט אין תו"כ „אמר ר"ש, אימתי הוא שבחו של מקום בזמן שאין מזיקין או בזמן שיש מזיקין ואין מזיקים" — אַז דער תכלית העילוי והשבח איז (ניט דער ביטול פון די „מזיקים", נאָר) אַז די מזיקים גופא וועלן נתהפך וועלן לטוב.

י. אין דער פלוגתא פון רב קטינא און אביי (צי עס וועט זיין „חד חרוב" אַדער „תרי חרוב"), זאָגט די גמרא[23] „תניא כוותי' דרב קטינא כו'". וואָס פון דעם איז משמע[39] אַז די הלכה איז ווי רב קטינא אַז עס וועט זיין חד חרוב. און וויבאַלד אַז די פלוג־תא פון רב קטינא מיט אביי איז תלוי אין דער מחלוקת פון ר"י און ר"ש (כנ"ל סעיף ז'), קומט דאָך במילא אויס אַז די הלכה איז ווי ר"ש „משביתן שלא יזיקו".

וואָס פון דעם איז פאַרשטאַנדיק אויך בנוגע צו עבודת האדם איצטער — וואָס אַלע גילויים דלעתיד זיינען תלוי

---

34) ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 266 ואילך ובהנסמן שם.

35) בא יג, ז.

36) שם יב, יט.

37) דה"י ב יז, ו. וראה ר"ח ש' הענוה פ"ו (רלג (רלד) רע"א): יהי' יקר רוח וגבה נפש בעניני העוה"ב כו'. לקו"ת במדבר (טו, ג). ועוד.

38) ראה יהל אור להצ"צ עה"פ מזמור שיר ליום השבת.

39) ראה נו"כ הטור או"ח ר"ס תמ"ב.

במעשינו ועבודתנו עכשיו[40] און עס דאַרף זיין אתערותא דלתתא מעין אתערותא דלעילא — אַז דער עיקר ושלימות העבודה דאַרף זיין (ניט אין „אַנטלויפן" און אָפזונדערן זיך פון וועלט — עולם לשון העלם[41] — נאָר, (לאחרי הכנה) — מאַכן די וועלט גופא, וואָס זי איז דאָך מלא קליפות וסט"א[42] — פאַר אַ דירה לו ית'[43].

און דורך דעם וועט מען זוכה זיין צום קיום היעוד „והשבתי חי' רעה מן הארץ", צום „יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

(משיחות י"ט כסלו וש"פ וישב תש"ל)

---

40) תניא רפל"ז.

41) לקו"ת שלח לו, ד. ד"ה על ג"ד ש"ת בתחלתו. ובכ"מ.

42) תניא פל"ו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך. ע' 128 הערה 40.

43) להעיר, מה שפרשת בחוקותי — בה נאמר הכתוב „והשבתי חי' רעה מן הארץ", שמכתוב זה (לדעת ר"ש) באה הוראה זו — קוראין בכו"כ שנים (כבשנה זו) בשבוע בה חל ל"ג בעומר „הילולא דרשב"י", שביום זה הוא (גילוי) מ"ת דפנימיות התורה (סד"ה וספרתם תרס"ו). ולהעיר מהמבואר בלקו"ש ח"ג ע' 794, שייכות הכתוב „עד הגל הזה" לל"ג בעומר, כי ההוראה מכתוב זה היא, שגם עניני העולם ועד להענינים שבבית לבן הארמי, צריך לעשותם כלים לאלקות. וכידוע תורת הבעש"ט עה"פ עזוב תעזוב עמו („היום יום" ע' כג. ובכ"מ), לא ע"י לשברו כו'. ואמר רשב"י (זח"ג עא, ב): ביומאי לא יצטרכון בני עלמא להאי א"ל ר' יוסי צדיקייא מגינין על עלמא בחייהון ובמיתתהון יתיר מחייהון.